

Gebauer: Kosak stiger til Hest.
(Kgl. Kobberstiksamling).

Kosakkerne i Ribe 1814.

Af Premierløjtnant af Fodfolket **J. D. Stemann**.

ALDRIG har det danske Diplomati arbejdet med saadan rastløs Iver som i Forsommeren 1813. Paa den ene Side stod den endnu sejrige Napoleon, der hævdede Elblinien. Paa den anden Side forenedes Prøjsen, Rusland og England, hvortil senere kom Østerig — og Sverige med Løfte om Norge.

Danmark havde i Holsten en Opstilling for Enden af Skillelinien; det stemte godt hermed, at *Frederik VI* erklærede sig neutral.

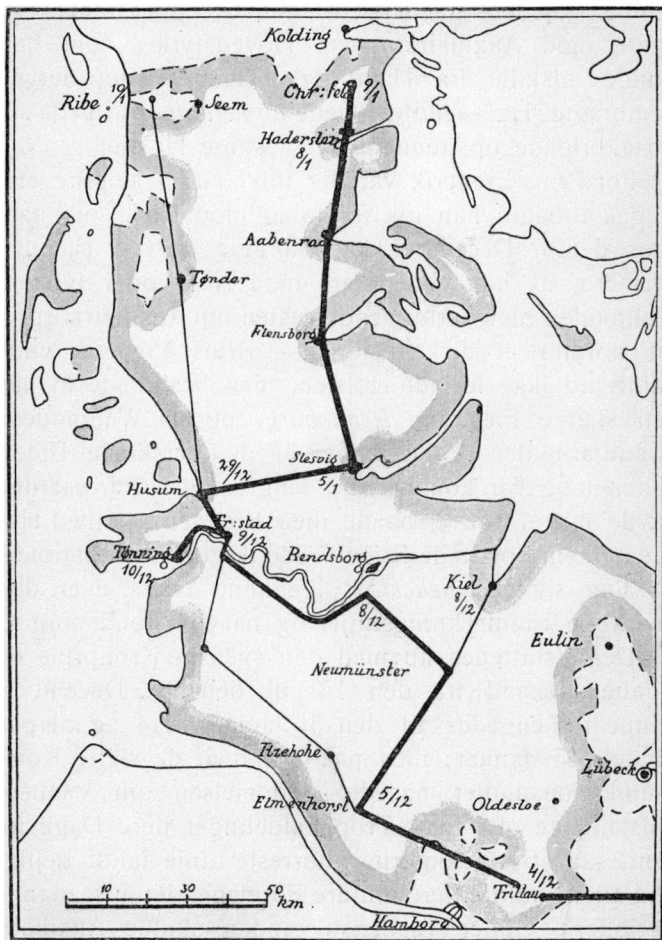
De kæmpende Parter, der begge vendte Flanken til Danmark, saa imidlertid ikke alene i os en upartisk

Tredjemand, men en Magt, som kunde blive farlig ved at falde den i Ryggen, som overskred Elben — Frederik VI maatte vælge sit Parti.

Først prøvede han de allierede, men kunde kun opnaa Løfte om at beholde det sydlige Norge, Trondhjems Stift skulde i hvert Fald afstaas til Sverige. Frederik VI vilde beholde begge sine Kongeriger ubeskaarne — og sluttede sig til Frankrig.

Da den Vaabenstilstand, som havde varet fra 4. Juli, udløb 16. August, stillede Danmark et Kontingent paa 12 Batailloner, 10 Eskadroner og 40 Kanoner (9000 Mand) til Napoleons Raadighed. Dette „*Auxiliair-korps*“ blev føjet til det franske XIII Armékorps, der i Hamborg dannede Napoleons venstre Fløj under Marskal *Davoust*, Prins af *Eckmühl*. *Davoust* rykkede straks frem i *Mecklenburg* indtil *Schwerin* og var de Tropper, der sendtes imod ham, overlegen. Men da Napoleon efter Slaget ved *Leipzig* den 18. Oktober maatte trække sig helt ud af Tyskland, kunde Fløjen alene ikke blive fremme, og *Davoust* gik tilbage til *Hamborg* for saa længe som muligt at bevare Kontinentets vigtigste Handelsby for Napoleon. *Auxiliair-korps*ets Fører Prins *Frederik af Hessen* var nu overladt til sig selv. Han tog *Stilling* med sin venstre Fløj i *Lybæk*, hvor han anbragte den ham af *Davoust* afgivne General *Lallemand*; med sin højre Fløj søgte han at opretholde Forbindelse med *Hamborg*.

Frederik VI forblev Napoleon tro efter Nederlaget, ja stolede endog endnu paa hans Lykke. Den svenske Kronprins *Carl Johan* forenede et russisk Korps med sine svenske Tropper til et Angreb paa *Davoust* og Danmark. Medens Korpsset *Woroncow* blokerede *Hamborg*, vendte *Carl Johan* sig selv imod Danmark og

Kosakkernes Fremrykning
gennem Holsten og Slesvig December 1813—Januar 1814.

rykkede frem i 2 Kolonner: *Svenskerne* sendte han mod Lybæk, som Lallemand maatte rømme den 5. De-

cember, medens General *Wallmoden* gik frem vestligere mod Auxiliarkorpsets Hovedstyrke, som han skulde adskille fra Hamborg. Gennem det herved frembragte Hul sendtes General *Tettenborn* med sin Kosakbrigade op gennem det vestlige Holsten.

For Prins Frederik var der intet andet at gøre end at gaa tilbage; han gik foreløbig mod Kiel, som naaedes den 7. December, og bibragte herved Fjenden den Tro, at han vilde søge mod Nord op i Jylland. Wallmoden blev derfor sendt vesten om Auxiliarkorpset for nordfra at afskære det. — Prins Frederik vilde imidlertid ikke forlade Holsten, men besluttede at naa den stærke Fæstning *Rendsborg*; og da Wallmodens Avantgarde den 10. December havde overskredet Ejderkanalen og var kommen for langt mod Nord, saa den havde mistet Føling baade med Fjenden og med Hovedstyrken, opfattede Prins Frederik genialt Situationen og slog sig ved *Sehestedt* igennem, tværs over den fjendtlige Fremrykningslinje, og naaede Rendsborg.

Der afsluttedes nu med den svenske Kronprins en Vaabenstilstand fra den 15. til den 29. December; denne forlængedes til den 5. Januar 1814 og derpaa til den 15. Januar; men paa Grund af de slette Kommunikationsmidler naaede Meddelelsen om Vaabenstilstandene ofte først Troppeafdelinger flere Dage for sent, saa at Afdelingerne i forreste Linje fandt Lejlighed til at udføre flere mindre Foretagender i saadanne Perioder. Under Vaabenstilstanden skulde Auxiliarkorpset blive i Rendsborg, medens de fjendtlige Tropper gik frem til Linjen Husum—Eckernførde.

Frederik VI benyttede ikke den eneste Udvej, der nogen Tid har ført til et Resultat: at gaa offensivt frem. Han samlede derimod 19,000 Mand paa Fyn under

sin egen Kommando, medens han ved Kolding under Major Bruun¹ efterlod 2000 Mand. Oberstløjtnant Tscherning² stod paa Als med 1600 Mand.

Den 14. Januar sluttedes i Kiel den Fred, hvorved Frederik VI mistede Norge³.

Den Del af den fjendtlige Styrke, som vi her vil beskæftige os lidt nøjere med, idet vi fremdrager en enkelt Episode, er *de danske Kosakker*, af alle de allierede Tropper de, der i Samtiden forstod at indgyde Befolkningen størst Frygt — og Nysgerrighed, og om hvem Mindet nu, efter et Aarhundrede, er bevaret friskt i Folkemunde i Slesvig og Holsten. Over alt finder vi Beretninger om disse Folk, og kun faa Begivenheder har i den Grad formaaet at sætte Befolkningens Fantasi i Bevægelse; derfor er Beretningerne alle i lige Grad omhyggeligt stedfæstede — og upaalidelige.

Chefen, *Friedrich Karl*, Friherre af *Tettenborn*, var født i Grevskabet Sponheim i Baden den 19. Februar 1778. 16 Aar gammel traadte han ind i den østerrigske Hær og blev efter Slaget ved Wagram 1809 Major. I 1812 gik han som Oberstløjtnant i russisk Tjeneste og kom som Kosakfører paa en Plads, hvor han fik rig Anvendelse for sin Snarraadighed og Dumdristighed. I Spidsen for Kutusow's Fordækning var han den første Russer, der igen betraadte Moskwa. Han fulgte Franskmændene i Hælene til Beresina, besatte

¹ Afsk. Major *Johannes Jacob Bruun*, f. 1770, 1815 Toldkasserer i Aalborg, d. 1842.

² Oberstløjtnant *Peter Eilert Tscherning*, f. 1767, Afsked 1816, Inspektør ved Kanonstøberiet paa Frederiksværk, d. 1832.

³ *Kilder*: Meddelelser fra Krigsarkiverne VIII.

Wilna og Königsberg, rykkede med General Tschernischew ind i Berlin, og besatte i Marts 1813 Hamborg. Davoust tvang ham tilbage herfra, og i Mecklenburg kæmpede han som General under Wallmoden. Fransk-mændene gjorde en Vittighed over hans Navn, idet de kaldte ham „tête-bornée“¹, hvad der kun daarligt karakteriserede Tettenborn, men bedre de Franskes Had til ham. Den Energi og den Omtanke, hvormed han førte sine Kosakker frem, vil til alle Tider blive mønstergyldig, og begik hans Folk end af og til Excesser enkeltvis, maa man dog beundre den jærnhaarde Disciplin, han til enhver Tid opretholdt².

Allerede i Mecklenburg havde Auxiliarkorpset altsaa mødt Kosakkerne, der her havde vist de samme militære Egenskaber, der gjorde dem saa frygtede af Napoleons Storarmé det foregaaende Aar under Tilbage-toget fra Rusland. De omgav deres Hær med et uigennemtrængeligt Slør af Rytterpatrouiller, og medens det derfor var næsten umuligt at skaffe sig Underretning om Fjendens Foretagender, var han altid til det yderste underrettet om vore Troppers Styrke og Opstilling. Samtiden saa med en Blanding af Frygt og Foragt paa disse Modstandere. „Saa længe man avancerer, har man ingen Modstand at frygte af disse Mennesker; thi hvor man blot viser sig, løber de deres Vej, men saa snart man trækker sig tilbage, hænger de altid lige i Hælene paa én, og da kan man ikke nægte, at de forfølger særdeles bravt“³. I Virkelighe-

¹ d. e. „Dummehoved“.

² Tettenborn traadte i 1818 i badensisk Tjeneste og gik det følgende Aar som Gesandt til Wien, hvor han døde den 9. December 1845.

³ M. f. K. A. VII, 168.

den anvendte de instinktmæssigt samme Taktik som Nutidens mest drevne Rytterpatrouiller.

Saasnart der i Begyndelsen af December var tilvejebragt en Aabning i Linjen Hamborg—Lybæk, blev General Tettenborns 4 Kosakregimenter som en Meute af halsende Hunde igennem dette Hul sluppet løs paa det vestlige Holsten, hvor de skulde hindre det stedlige Landeværn i at organisere sig og skulde beslaglægge alle kongelige Kasser og overhovedet al rørlig Statsejendom. Efter at være gaaet over Ejderen satte Tettenborn sig den 10. December i Besiddelse af *Volterwik* Skanse ved Ejderens Munding, hvorpaa Vaabenhvilen nødte ham til at blive i *Frederiksstad* og *Tønning*. Under Vaabenhvilen fik han uddannet Mandskab til at betjene fire Feltkanoner, som han fra nu af førte med sig.¹

De faa Timer, der forløb den 29. December, inden Tettenborn fik at vide, at Vaabenstilstanden var bleven forlængel, benyttede han til at besætte Husum, og da Vaabenstilstanden atter udløb den 5. Januar 1814, brød han straks op, skønt Sne og Vinterkulde var indtruffen i en Grad som næppe før kendt i Hertugdømmerne. Med utrolig Hastighed naaede han *Slesvig* og skønt Kulden stadig steg og Sneen laa over Mands-højde², fortsatte han med sin vante Energi over *Flensborg—Aabenraa*; 8. Januar travede hans Fordækning frem mod *Christiansfeld*, medens Hovedstyrken naaede *Haderslev*. Ved *Christiansfeld* stødte Kosakkerne paa

¹ *Varnhagen von Ense*: „Geschichte der Kriegszüge des Generals Tettenborn während der Jahre 1813—14“. Stuttgart u. Tübingen 1814, Side 115—136.

² *Clemens Brentano* hentede herfra Emnet til sit bekendte Digt: „*Die Gottesmauer*“ (Enken, der beder Gud bygge en Mur om Huset imod Kosakkerne — Sneen, der dækker Huset),

de første danske Tropper, nogle rekognoscerende Dragoner fra Major Bruuns Detachment ved Kolding. Dette havde med Længsel ventet at møde Fjenden, og da de første Dragoner fik Øje paa Kosakkerne, red de frem imod dem og svingede Sablerne. Kosakkerne opfattede det, som om Dragonerne vinkede ad dem, men da de nærmede sig, gave Danskerne Ild og galopperede bort saa hurtigt, at Kosakkerne ikke var komne sig af Forskrækkelsen, før Dragonerne var borte. Da Kosakkerne kom til Christiansfeld, troede de, at man holdt de Danske skjult i Byen; men da man havde afsøgt den og var kommen til Erkendelse af, at den kun indeholdt fredelige Borgere og Herrnhuter, gjorde de Holdt her og ved *Tyrstrup* Kirke, medens de havde Sikring fremme dels ad Chausseen mod Nord, dels ved *Alver*. Om *Vonsild* udkæmpedes nogle for de danske Ryttere heldige Skærmydsler, som bevirkede, at Tettenborn selv gik til Christiansfeld for at føre et Angreb mod Rytteriet i Vonsild; men den 10. fik han Meddelelse om Vaabenstilstanden og tog med sin Stab Kvarter i Haderslev.

I Christiansfeld bandt Kosakkerne deres Heste til Træerne, gjorde Ild paa i Gaderne og tilberedte ved Baalene deres Mad af de Levnedsmidler, de udskrev hos Beboerne; Tettenborn stillede en Vagt ved Herrnhuternes Søsterhuse, ligesom han i Glücksborg havde gjort foran Slottet, der beboedes af Enkehertuginde af Brunsvig-Lyneborg-Bevern¹.

¹ „Darstellung der interessantesten Scenen und Anecdoten aus dem Feldzüge der Dänen gegen Englands Allirte“. Hamburg 1814, I og II.

Kosak Brigaden Tettenborn havde den 3. Decem-ber følgende Styrke:¹

<i>Don-Kosak-Regiment Denisow VII</i>	243	Mand
” ” ” <i>Sulin IX</i>	325	—
” ” ” <i>Grebcow II</i>	280	—
” ” ” <i>Komisarow I</i>	325	—
<i>Frivillige Afdeling Nieroth</i>	23	—

Ialt 4 Kosakregimenter med 1196 Mand

Medens der ved Regimenterne udover Chefen, som var Oberst, var gennemsnitlig 5 Officerer til Tjeneste, raadede Brigadechefen over en Stab paa 25 Officerer med 85 Underofficerer og menige foruden Understab o. s. v., men heraf blev til Gengæld alle Førere for selvstændige Smaakommandoer afgivne, og at udsende saadanne i stor Mængde var jo et Led i Kosakkernes Taktik.

Navnet *Kosak-Regiment* har sin Oprindelse fra, at de danske Kosakker, der i Fredstid levede i deres Hjemstavn af de dem anviste Huse med Marker og Hjorde under en Slags militær Forfatning, saasnart der var Brug for dem, skulde samle sig i Regimenter efter deres Stammer, hver Mand med den Hest og de Vaaben, han i Fredstid altid havde rede. Efterhaanden anvendtes Navnet ogsaa paa andre lette Kavalleriregimenter, der i Udrustning og Anvendelighed nærmede sig de egentlige Don-Kosakker, men som foruden ofte at besidde en Stamme af egentlige Kosakker

¹ Quistorp III 183. Medio August var Styrken 1495 Mand. I Flensborg gjordes i December Kvarter til 24 Officerer, 1360 Kosakker, 1440 Heste foruden til Staben m. v. („Darstellung o. s. v.“ I 45—46).

tillige rekruteredes andetsteds fra. I Tettenborns Regimenter bestod Mandskabet saaledes kun tildels af virkelige Kosakker, der udmærkede sig ved deres stolte, martialske Ydre. Resten udgjordes af russiske Bønderkarle, Baskirer, Polakker, Lithauere og Finner og af hvad Nationalitet disse end var, havde de et for Befolkningen i Slesvig og Holsten ligesaa fremmedartet Udseende som virkelige Kosakker: Smaa, undersætsige, stygge, med fremstaaende Kindben og Braknæse, noget skævtsiddende Øjne. De havde for det meste blond Haar og lange Knebelsbarter; det værste for dem, der frivillig eller ufrivillig kom dem nær, var en egen Atmosfære, der omgav dem med en ubehagelig Gede-lugt.

Blandt de virkelige Kosakker traf man derimod mange imponerende Skikkelser af alle Alderstrin¹ fra skægløse Knøse til Oldinge med Fuldskæg af anselig Længde, Folk, der var graanede i Tjenesten, under Katharina II og Paul I, som havde kæmpet mod Svenske og Franske, mod Polakker, Tyrker og Persere og som nu med Hæder bar St. Georgs² eller St. Annas³ Ordens-tegn paa Brystet. Intet syntes at gøre Indtryk paa

¹ I samme Pulk (Regiment) skal have tjent Bedstefader, Fader og Søn. Den gamle, der var 120 Aar gammel, var i enhver Henseende endnu en rask Soldat, der allerede i 1712 havde gjort Krigen i Mecklenburg og Holsten med og dengang i Kiel havde mærket sig Antallet af Ruder i Slottet. Da han nu igen kom til Kiel, kunde han huske Tallet, som han lod sit undrende Afkom tælle efter. (*C. N. Schnitgers*: „Erinnerungen eines alten Schleswigers“. Schleswig 1904. S. 132—135).

² Indstiftet 1796 af Katharina II som militær Fortjenstorden.

³ Oprindeligt en *holstensk* Ridderorden, stiftet 1735 af Hertug Carl Frederik af Holsten-Gottorp til Ære for hans Hustru Anna Petrowna. 1796 blev den optagen som russisk Orden af Paul I.

disse Mennesker: Nat og Dag, Kulde og Hede, Overflod og Savn, alt bar de med samme stoiske Ro.

Da hver Kosak sørger for sin egen Udrustning, var denne den mest blandede, man kan tænke sig; dog udmærkede Tettenborns Kosakker sig fremfor de andre ved at være forholdsvis ens klædte. De bar mest en kort blaa eller grøn („russergrøn“) Trøje af Matrosnit med rød Krave og røde Opslag. Benklæderne var blaa med en rød Stribe langs Siden; Kuløren var dog ikke altid lige let at udfinde, idet Tøjet som oftest var dækket af et uigennemtrængeligt Lag Snavs. Paa Benene bar de lange Støvler, men aldrig Sporer paa disse. Hovedet var dækket af en russisk Hue af Klæde eller Skind, uden Skygge, nærmest af Form en Hattepul, forneden kantet med Tøj af en anden Farve. Endelig bar enkelte Kappe eller Pels af højst forskellig Art — men disse var som oftest Bytte. Officererne adskilte sig ikke i Klædedragt fra det menige Mandskab.

Bevæbningen bestod først og fremmest af en 5—6 Alen lang Lanse, paa Enden forsynet med en Jærnspsids eller en Bajonet, som sædvanlig var fastbunden med Tovværk. Om Livet bar de et sort Gehæng med en svær Dragonsabel og Kosakkens vigtigste og nationale Udrustningsgenstand: den lange Læderknut (Kantschu)¹, hvormed de lige behændigt forstod at

¹ Kantschuen spillede en stor Rolle hos Kosakkerne, som den gør det den Dag i Dag, og i fjendtligt Land tjente den som Tolk. „Kantschuen er udmærket Mand for Brød, Kød, Snaps, god Seng og andre Sager“, sagde en Kosak til en Slesvig-Holstener i en spøgende Tone, men han rørte samtidig Instrumentet paa en saa talende Maade, at Manden var glad over, at det ikke i Øjeblikket var ude som Tolk. (*Schnittger*, S. 135).

traktere Mennesker og Heste. Undertiden saa man over Ryggen en lang Bøsse dingle i en Rem — et Bytte fra Franskmandene. Over den anden Skulder bares et Skuldergehæng af sort Læder, tæt besat med støbte Sølvfigurer, omtrent som paa et Seletøj. I Gehængen var fastholdt en Patrontaske eller en Feltflaske af hvidt Metal.

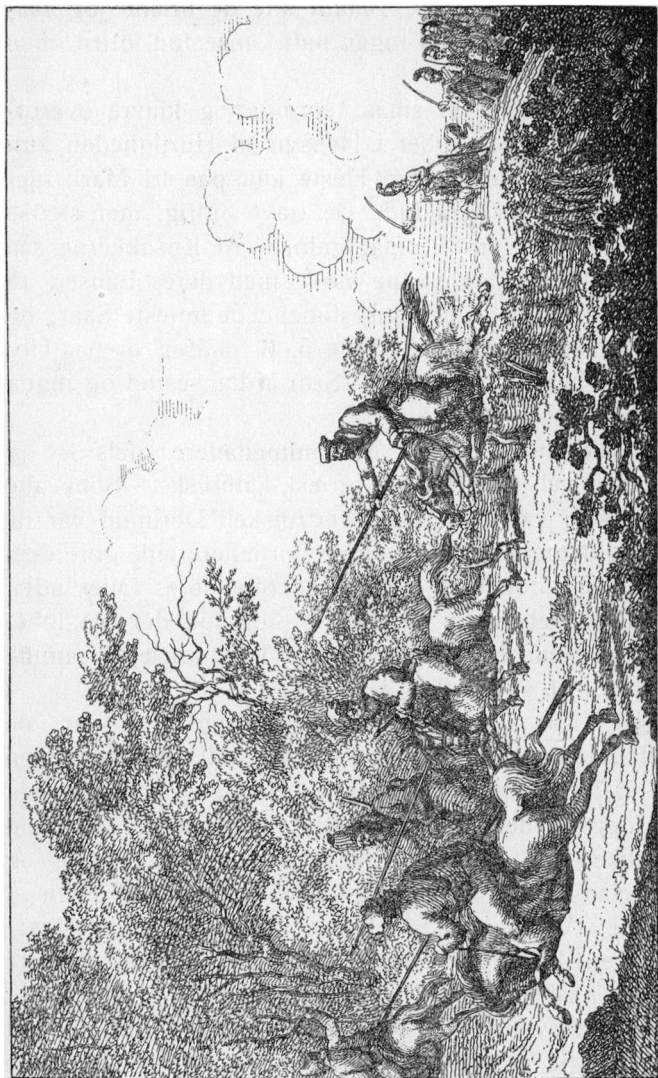
Under Trøjen bar Kosakkerne en forsvarlig Læderkat, og de lod ikke nogen Lejlighed gaa tabt til at forsyne denne med Guld- eller Sølvstykker eller det hule Rum under de høje Kløftsadler med forarbejdet Metal.¹

Kosakkerne red deres Heste for Trense og gjorde hyppig Brug af Knutten. Hestene var i god Stand, smaa med lange Halse, som de bar lige fremstrakt. Krydset var kantet, og man saa sjældent afrundede Former; Rytterne sad meget foroverbøjet i de høje Sadler. De forstod med stor Nøjagtighed at sætte deres Lansespids paa det Sted af Modstanderen, de havde udset sig, men at Saarene deraf ikke altid var lige farlige, ses af følgende, som en dansk Officer i Oktober 1813 skriver fra Mecklenburg:²

„Naar man vender en Kosak Ansigtet, saa naar han kommer paa 30 til 50 Skridt nær, saa holder han, svinger Lansen, stikker om sig i Luften og skjærer nogle forskrækkelige Ansigter med nogle græsselige Vræl. Den, som skræmmes heraf og vender, er forloren, da Kosakken øjeblikkelig er efter ham og jager ham Lansen gennem Livet. Sætter man derimod efter

¹ Kosakkernes Klædedragt: „Darstellung ... 1814“ I, 24—26 — „Geheimkonferensraad Bræstrups efterladte Papirer fra 1813—14. Udg. af Tycho Bræstrup“. 40—42.

² Kaptajn F. C. E. v. Scholten ²⁷/₉ 1813 (M. f. K. A. VII 320).

De la Belle: Kosakker paa Flugt, forfulgt af Dragoner.

dem, da fly de straks. Blandt alle de dræbte og saarede, jeg har set, har ingen haft Lansestød forfra, men alle gennem Ryggen.

„Deres Heste er smaa, springe og klavre overordentlig vel, men løber i Hensyn til Hurtigheden kun slet, thi enhver af vore Heste kan paa fri Mark øjeblikkelig hente dem ind. De trave aldrig, men stedse er deres Løb en lille Jagtgalop. At Kosakkerne saa fortrinligen skulde kunne støde med deres Lænser, er ikke saa; thi ofte er Lansestødene de letteste Saar; og jeg har set flere, som havde 5, 6, ja Een er paa Hospitalet her nu, som har 17 Saar af Lansestød og ingen farlige“.

Kosakkerne var dels Muhammedanere, dels — og det var vel de fleste — græsk-katholske. Som alle Naturbørn var de meget overtroiske. Derimod var de ikke grusomme, hvad mange Fortællere ville gøre dem til. Tværtimod udplyndrede de ofte deres Offer uden at tilføje det nogen Overlast — og lod det saa løbe. Et i saa Henseende karakteristisk Træk fortæller samme Officer i et andet Brev.¹

„De (Kosakkerne) er nogle pudsige Personer; de indlade dem aldrig i Fægtning, undtagen de er en hel Del om enkelte, og er de en Gang paa Flugten, da forsvare de sig aldeles ikke, de jage løs, alt hvad strække kan, dukke Hovedet mellem Skuldrene og lade saa skyde, hugge og stikke løs paa sig uden at mukke. Ved den sidste Rekognoscering var en Husar efter en Kosak; Husaren huggede alt hvad trække kunde paa Kosakken, men han havde et Dusin Kjoler paa og blev siddende paa Hesten og gjorde intet andet end prygle med Kantschuken paa Hesten. Vi raabte

¹ 3/8 1813 (M. f. K. A. VII, 261—62).

til Husaren, at han skulde skyde ham ned; Husaren skød lige paa Halsen af Kosakken, og Fanden tage ham, han red dog væk. Derimod skjød en Husar i samme Skjærmydsel paa 100 Skridt med Pistol, og den Kosak han skød efter, tumlede med Hest og alt omkuld, som om han var slaet af Torden; men straks derpaa tog Kosakken til Bens ind i nogle Buske, og væk var han. Et snurrit Træk maa jeg dog fortælle dig om disse Karle. Eckmühl er en Hund til hverken at skaanè sig eller andre; paa vor Marsch blev sagt, at en Skov var besat af Kosakker; straks befaler han sin Adjutant, Major Brosset, at ride alene derhen og undersøge det. Han kommer til Skoven og træffer rigtig Kosakkerne. Idet han vender, holde de stille og raabe paa utydeligt Tysk: Kom, kom! og vinke ad ham. Han beder Satan komme og rider løs, men hans Hest styrter, og han forslaar sit Ben; naturligvis tage Kosakkerne ham. To staa af, tage ham under Armene og føre ham ind i Skoven paa et mørkt, afsides Sted. Her fordre de Penge; han giver dem 10 Louisdorer; men de true ham, sætte ham ned og begynde at klæde ham af og rulle og trykke hans Tøj meget nøje for at se, om intet Guld er indsyet; hans Orden tog den ældste og hængte ind paa sit blotte Bryst. Omsider, efter at han var ganske afklædt, Skjorten med, finde de en Pung med 40 Louisdorer; de true ham da meget stærkt for at han vilde narre dem. Efter at de havde raadslaet en Tid; kaster en hans Støvler til ham, saa hans Buxer, og han begynder at trække det paa. De vedblive at raadslaa, og imens fatter han Mod og klæder sig ganske paa. De se forundret paa ham; den ældste tager derpaa hans Hest og hjælper ham op, de stige alle op og ride med ham ud af Skoven. Han siger dem ved Tegn og ved at nævne „Officer“, at

han vil til deres Officer, men de sige „nichts Officer“! og føre ham til Stedet, de tog ham, og betegne ham da at ride tilbage igen. At han vel forundredes men dog red, hvad Remmer og Tøj kunde holde, vil du vel indse — og glad var han at slippe dem saa.

„Dog er de ikke altid saa, thi da forleden en sort Husar var blevet skudt af Vore og laa ved Vejen, saa da de traf en enkelt, træt Soldat af oldenburgske Regiment¹, slog de ham ihjel og lagde ham til Forsoningsoffer ved Siden af den sorte Husar² midt paa Vejen“.

Naar Kosakkerne kom i Kvarter eller overhovedet kom ind i et Hus, var deres første Ord: „Muder“ (Moder), „Schnaps“! og „Chaver, Cheu!“ (Hø, Havre). Saalænge der var Brændevin til Manden og Foder til Hesten, blev man ikke igen af med de to. Men fik Kosakkerne, hvad de bad om, var de, fraset deres overmaadige Nydelse af Brændevin, deres Tyvagtighed og Urenlighed, meget skikkelige; deres Godmodighed gav sig navnlig Udtryk i deres store Kærlighed til Børn³. —

Disse Folk var det, som kort efter Nytaar 1814 strejfede om i Slesvig, helt indtil Kongeaaen. De naaede saaledes ikke at betræde det egentlige Kongerige, men vel dettes Enklaver i Slesvig. Det er om Kosakkernes Occupation af det nordlige af disse, *Ribe*, at vi i det følgende skulle høre.

¹ i Auxiliairkorpset.

² Husarerne i *Lützows Frikorps* bare sort Uniform. Frikorpset kæmpede i Mecklenburg sammen med Kosakkerne under Tøttenborn.

³ *G. F. Schumacher*: „Genrebilder aus dem Leben eines siebenzigjährigen Schulmannes“. Schleswig 1841.

Riber Stifts Adresse-Avis for den 18. Januar 1814 begynder med følgende:

Til Læserne,

Årsagen til denne Avises Standsning i forrige Uge¹ var Byens Okkupation af fremmede Tropper. Mandagen den 10de om Middagen Kl. 1¹/₂ indrykkede nemlig 35 Kosakker af den gamle Donske Stamme, under en Officer af den hanseatiske Legion. Disse Tropper, der holdtes under en temmelig stræng Mandstugt, forbleve her til den 15de Kl. 4 Eftermiddag, da de forlagdes til den her i Nærheden værende Landsby Seem. Igaar Nat Kl. 1 forlod de denne By og drog til Sønder. Efter forlydende skal Freden være sluttet, gid det snart officielt maatte stadfæstes.

Ribe, d. 18 Januar 1814.

Udgiverne.

Man havde længe i Ribe frygtet for fjendtligt Overfald, saa synderlig overrasket blev man ikke, da Kosakdetachmentet under Kommando af Løjtnant Redlich standsede ved Sønderbro. Der gik Bud til Stiftamtmand Koefoed², og denne red straks, iført sin røde Uniformskjole, ud til Porten for at modtage Kosakkerne; disse kom i den Tro, at der ingen Besætning var i Byen, og da de saa den røde Uniform, blev de saa bange, at de skal have været lige ved at vende om. Amtmanden paa sin Side var meget bange for Kosakkerne, saa de nær havde skræmmet hinanden bort³.

I Ribe blev der naturligvis stor Opstandelse, og de Borgere, der ikke allerede havde bragt deres Værdigenstande i Sikkerhed, fik nu travlt med at gemme dem under Klynydyngerne paa Loftet. Løjtnant Red-

¹ Sidste Bladnummer var af 7. Januar. Avisen udkom 2 Gange om Ugen, Redaktør og Forlægger N. Hyphoff.

² Vita se „Fra Ribe Amt“ IV 24.

³ „Af Jak. Kr. Lindbergs Papirer“ i Hist. Maanedskrift I 54—55.

lich meddelte straks, at han skulde udskrive Heste, hvorfor Amtmanden sendte sine egne fire helt over Vandet til Middelfart, hvor de kunde være i Sikkerhed.

Som andetsteds sørgede Kosakkerne ogsaa her først for deres Heste, hvad der ikke tog lang Tid. En Bivuak blev indrettet paa Torvet, hvor der dengang stod en Vandpost, og Borgerne maatte uden Betaling levere Hø og Halm, hver efter sit Hartkorn. Havre, ialt $37\frac{1}{2}$ Td., blev derimod for Byens Regning indkøbt hos Gæstgiver Ramsing. Ved Bivuakken vedligeholdtes Dag og Nat et Vagtbaal, og i Begyndelsen kogte Folkene ogsaa her selv deres Mad. Men ligesom de paa et Vagthold nær indkvarterede sig hos Borgerne fremfor at bivuakere sammen med Hestene, saa efterlod de ogsaa ved deres Bortdragen betydelige Regninger til Byen for Bispisning, baade hos Niels Larsen og Søren Weis samt i Fru Holms Hus paa Torvet¹, hvor der etableredes en Bispisningsanstalt.

Den Kontribution, som Løjtnanten paalagde Byen, bestod navnlig i Klædevarer og Skotøj. Det havde ikke i alle Byer været lige let at efterkomme de svære Rekvisitioner paa „russergrønt“ Klæde; saaledes maatte Købmænd fra Slesvig By sendes til Lübeck med Tottenborns Pas for at indkøbe, hvad der manglede i det Par Tusinde Alen, han havde forlangt. I Ribe vidste man bedre at klare sig: *Moses Dessauer*² af den jø-

¹ Nr. 321 (senere Drejer Frandsen tilhørende).

² Boede Storegade Nr. 40 (nu Nr. 42), overfor Apoteket. Som Borger og Handelsmand i Ribe ansøger han 1809 om Tilladelse for en Person af hans Nation at komme til Byen som Jødeslagter, da Supplikanten efter sin Nations Skikke ikke maa spise Kød af de kristnes Slagterier, og der foruden hans Familie ingen Jøder er her. De eligerede Borgere havde intet derimod, men Navnet paa den Person, som Supplikanten ønsker sig, skal opgives, for

diske Nation var Mand for at levere Klædevarer, men ogsaa for at sende Byen en Regning derfor paa 1427 Rd. 4 Sk., og ikke mindre end 21 *Skomagere* kom i Aktivitet. Medens en Del af disses Regninger lød paa 25 Rd., kunde *Handskemager Strøyer* ikke notere en Andel i Leveringerne paa mere end 1 Rbdl. 7 *Smede* maatte lægge Hestenes Sko om, og *Posthuset* maatte afgive Stafetter til Haderslev og Christiansfeldt. Nogle Kolonialvarer blev ogsaa tagne med, deri sikkert et ikke ringe Kvantum Kaffe; thi hertil var Kosakkerne mindst ligesaa forfaldne som til Nydelsen af Brændevin. — Alle disse Ydelser tilsammen androg for Byen en Udgift paa 4236 Rbd. 23½ Sk. (N. V.)¹

Men det værste var dog den Ordre, som udgik om, at enhver Borger Fredag den 15. Januar om Morgenen skulde møde paa Torvet med sine Heste. Det var en Befaling, som nok kunde nedstemme en brav Avlsbrugers eller „Foermand“s Sind, og det var ikke mange, som det lykkedes at holde deres Heste borte fra Udskrivningen.

Fra selve denne fortællers,² at Stiftsprovst Koefoed³ paa Vejen til Torvet mødte en Borger, Hans Matthisen, som grædende trak af med sine Heste. Paa Stiftsprovstens Spørgsmaal, hvor han skulde hen, svarede han, at han skulde jo op paa Torvet med sine to gode Heste. „Aa, træk han bare hjem med dem!“ sagde Stiftsprovsten og Hans Matthisen var ikke sen til at at ikke uberettigede herved skulde komme ind i Landet. Vedkommende maa ikke drive borgerlig Næring enten som Slagter eller Handelsmand i eller uden Byen. (Ribe Bys Arkiv.)

¹ Enkelthederne vedrørende Rekvisitionerne i Ribe er meddelt af Ribe Bys Arkivar, Hr. C. N. Termansen.

² „Af Jak. Kr. Lindbergs Papirer“ i Hist. Maanedsskrift I 54—55,

³ Vita, se „F. R. A.“ IV 19.

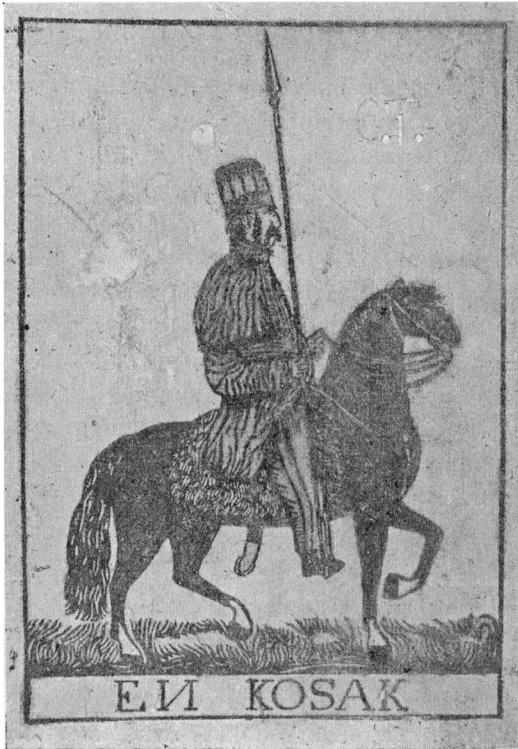
komme hjem med sine Heste. Under Udskrivningen var en af de første Borgere, som blev opraabt, Løjtnant v. Redlichs Kvartervært, og Løjtnanten raabte da om sin Værts Hest: „Den holder jeg fri“.

Kort efter opraabtes Stiftsprovstens to Heste, men nu var det denne, som brølede: „Den holder *jeg* fri!“ Løjtnanten sprang op, men besindede sig og lod det gælde. Men da saa Hans Matthisens Heste raabtes op og Koefoed for anden Gang med sin vældige Røst raabte: „Dem holder jeg fri“, for Løjtnanten frem og trak sin Læderpisk fra Bæltet. Stiftamtmanden søgte at tale sin Broder, Provsten, til Rette, men denne skammede tværtimod Amtmanden ud, fordi han kun søgte at hytte sit eget Skind, og viste Løjtnanten sin knyttede Næve, idet han sagde ham, at ikke en eneste Kosak skulde slippe levende fra Byen, om han vovede at slaa en Ribeborger. Løjtnanten lod sig berolige, stak Pisken i Bæltet. Hans Matthisen beholdt sine Heste, medens Kosakkerne ellers tog de bedste, de kunde finde, ialt 31 Heste til en Værdi af 1804 Specier og 1 Rbd. Sølv samt 316 Rbd. 64 Sk. (N. V.)

Af alt, hvad der tildrog sig under Kosakkernes Ophold i Ribe, er dog det Mord paa en Kosak, som skete i Farup Sogn, $\frac{1}{2}$ Mil N. V. for Ribe, Torsdag den 14. Januar om Eftermiddagen, den Begivenhed, som gjorde størst Indtryk paa Samtiden og som prægede sig dybest i Eftertidens Erindring. Der findes endnu i Farup Sogn en levende Tradition herom, som holdes i Live af Folk, der har hørt forlængst afdøde Øjenvidners Beretninger, ligesom Tildragelsen — under noget forskellig Form — er Genstand for Omtale i talrige Breve og Optegnelser fra disse Dage. Vi vil imidlertid fremdrage en paalidelig Kilde, Politiprotokollerne 1814, og

se, hvorledes Begivenheden herefter lader sig fremstille.

Den 14. Januar om Aftenen savnedes en Kosak,

Tegnet i Ribe 1814.

(Ribe Antikvariske Samling. Invt. Nr. 5583).

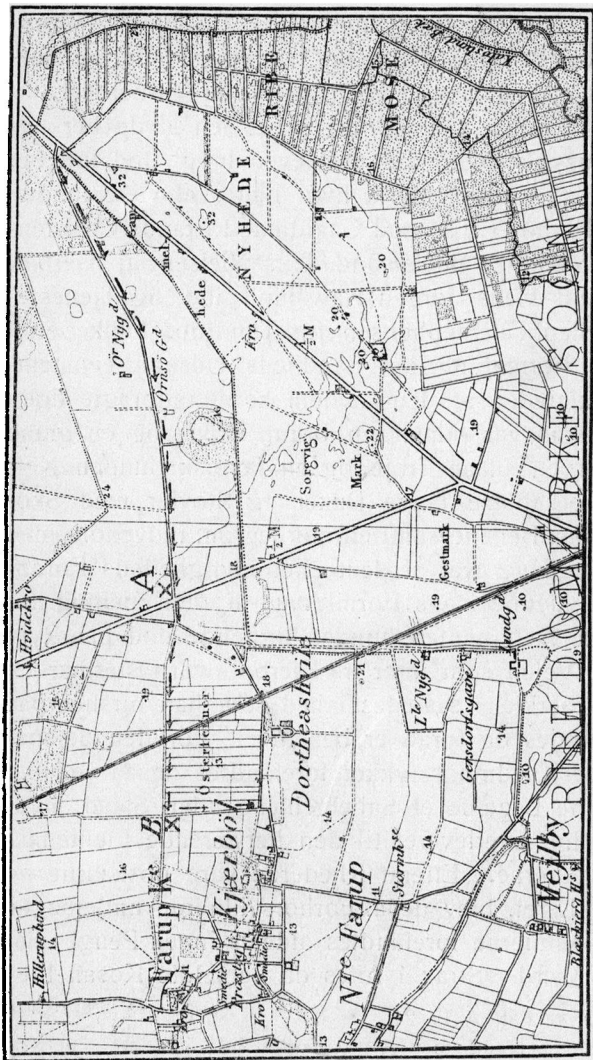
der fra en Patrouille var bleven sendt ind i Farup. Den resterende Del af Patrouillen meldte, at den savnede antagelig var bleven dræbt af en Farup-Bonde.

Da Løjtnant Redlich hørte denne Melding, truede

han med, at han straks vilde rykke ud og lade Kærbøl og Nørre Farup afbrænde, men ved Løfte om, at Øvrigheden skulde gøre, hvad der stod i dens Magt for at paagribe den skyldige, blev dette afværget, og Mandskab sendtes straks ud for at finde den savnede eller hans Lig.

I Farup opgav man uden Betænkning *Familien Bundesen* som de skyldige. Denne Familie bestod af *Gamle Hans Bundesen*, hans Kone *Ane Kristine Pedersdatter* og deres 29-aarige Søn *Hans Hansen Bundesen* (Unge Hans Bundesen). De boede i et usselt Jordhus, bygget af Sadder (o: Græstørv), vest for den Vej, der gaar mod Syd langs den vestligste af Østerfenerne. Stedet, som paa Kortet Side 555 er betegnet B, kaldes endnu Bundesens Toft, og der saas til for nogle Aar siden paa Stedet nogle vilde Roser som Minde om tidligere Beboelse. Familien mistænktes for Marktyveri, der dengang ofte forekom, og var ilde anset. Ikke desto mindre havde Kærbøl-Bønder sat nogle Heste paa Stald hos Hans Bundesens, da de frygtede for, at Kosakkerne vilde komme og stjæle Hestene, idet de gik ud fra, at Kosakkerne ikke vilde søge efter Heste paa et saa usselt Sted. (Meddelt af Sognepræst *G. H. A. Jørgensen* til Farup).

De to gamle fandtes i Huset, der blev nøje undersøgt, uden at man hverken fandt Spor af Sønnen eller opdagede Tyvekoster af nogen Art, hverken hidrørende fra den savnede Kosak eller fra andre Lejligheder. Efter om Natten at have været under Bevogtning blev de næste Morgen ført til Ribe. Samme Formiddag indbragtes Liget af den savnede Kosak. De Omstændigheder, hvorunder det var fundet, fremgaar af følgende Forhør:

Kort i 1: 40.000 over en Del af Farup og Ribe Domkirke Sogne.
 (Jernbane og Chaussé anlagt efter 1814).
 Pilene ang. den Vej, Bundesens kørte $14/1$ 1814. A Stedet, hvor Kosakken fandtes.
 B Bundesens Toft, Mordstedet.

(Ribe Bys Politiprotocol. 1814).

1814 den 15. Jan., Middag Kl. 12, blev af Borgmester og Byfoged Heilmann¹ foretaget efterfølgende Undersøgelser-Forhør i Overværelse af Vidnerne Lammers og Lütken i Anledning af at een af de her liggende russiske Kosakker er bleven bragt død ind her til Ribe fra Kjerbøl Mark, hvor han skal være fundet. — For Forhøret fremstod Gaardmand Frands Christensen af Meilbye, Boelsmand Jens Nielsen af Kjerbøl, Huusmand Hans Jørgen Kalvslund ibd. og Tjenestekarlen Stephen Stephensen fra Tandrup, hvilke efter alvorlig Formaning om Sandheds Udsagn eenstemmig forklarede: at den af dem hertil indbragte døde Kosak, som var iklædt en bruun Kavaj og en graae do. samt en blaae Trøje og en færøisk bunden Nat-trøje, mørkeblaae lange Buxer og Støvler med Skoremme paa Benene samt en mørkegrøn, indvendig med rødt foret Hue, var af dem efter Øvrighedens Foranstaltning denne Dags Formiddag af dem nemlig for benævnte Deponentere funden liggende død paa Ryggen paa Vejen som fører fra Kjerbøl over Østermarken ud til Riberkjær² saaledes iklædt som han nu her paa Stedet findes og foran er beskrevet. Foruden de specificerede Klædningsstykker forefandtes ogsaa ved det dødfundne Legeme et Sabelgehæng uden Sabel, hvilket de har overleveret til den herværende Lieutenant for Kosakkerne. Efterat Klæderne vare opskaarne og aftrukne Liget, blev de af Forhørsvidnerne undersøgte, men i Lommerne forefandtes aldeles ingen Penge eller Penges Værd. Strax i Aftes da bemeldte Kosak blev

¹ Vita, se F. R. A. IV 24.

² Stedet betegnes med A paa Kortet Side 555.

savnet, blev han efter Befaling eftersøgt omkring ved Huusmand Hans Bundesens Huus paa Kjerbøl Mark, hvor han efter Rygtet og adskillige Kosakkers Anvisning skal være savnet, og endskjøndt at Deponenterne endnu i Aftes kunne see Kjendetegn tet ved bemeldte Hans Bundesens Huus, ikke over 20 Skridt derfra, at en Kosak maatte være faldet til Jorden fra Hesten saasom de ikke alene kunne see Kjendetegn i Sneen af en Lanze men og Spor af Blod paa Stedet saa kunde de dog formedelst Mørket ikke til den Tid faa videre Spor paa ham. Ved at fortsætte Undersøgelsen i Dagmorges tidlig kunne de ikke alene see at han fra Stedet hvor han maa være faldet fra Hesten var slæbt hen til en Grøvt noget fra det første Sted, hvor der var skrabt endeel Snee sammen, endog med Hænderne, men hvor han desuagtet ikke blev funden. Ved at efterspore adskillige Blodpletter paa Sneen fra dette Sted, var det at Deponenterne idag Morges fandt ham paa sidstomforklarede Sted paa Vejen i den Tilstand som han hertil er indbragt. Paa hvad Maade bemeldte Kosak er omkommet kunne Deponenterne aldeles ingen Forklaring give om, eiheller om nogen skulle have dræbt ham. Da de ingen videre Forklaring eller Oplysning kunne give i denne Sag bekræftede de deres Udsagn hver for sig med Lovens Eed og bleve dimitterede. Ved dette Forhør var tillige tilstede Hr. Stiftsphysikus Hoff-Hansen¹ og Hr. Districtschirurg Hansen², som foretog Obduction over det døde Legeme, hvilket efter al Sandsynlighed er dræbt ved et Skud bag fra da der saavel i Ryggen som i Baghovedet findes Saar

¹ Vita, Fra Ribe Amt IV 28.

² F. R. A. VI 14.

af 2de Kugler. Den afholdte Opductionsforretning bliver dette Forhør at vedhefte. Dette Forhør blev saaledes sluttet.

Heilmann.

Som Vidner: B. Lammers. Lütken.

Imidlertid var Lille Hans Bundesen af en Kosakpatrouille bleven indbragt paa Raadhuset. Egnen var naturligvis straks bleven afsøgt, og i Øster Vedsted havde Kosakkerne paagrebet Flygtningen i en Hølade, da de undersøgte Høet med deres Lanser. Løjtnant Redlich forlangte ham og hans Forældre uden Tøven afhørt, og Resultatet var da følgende Forhør:

1814 d. 15. Januar blev af Borgmester og Byfoged Heilmann i Ribe efter Befaling af Lieutenant v. Redlich ved de russiske Kosakker som for nærværende Tid har besadt Byen, foretaget Forhør over den yngre Hans Bundesen fra Kjerbøll Mark, som formedelst Mistanke om at have dræbt en Kosak hertil var indbragt. Som Vidner ved Forhøret var tilstede Politibetjentene Lammers og Lütken. Saa var og nærværende bemeldte Hr. Lieutenant v. Redlich. Uagtet Indquisiten Hans Hansen Bundesen, som foregiver at være 29 Aar gammel, blev forevist den dødfundne og nu opducerede russiske Kosak ville han ikke tilstaa at have dræbt dette Menneske som efter det idag optagne Forhør er skudt i Ryggen og i Baghovedet med 2de Kugler og paa denne Maade fundet sin Død tæt ved Indquisitens Bopæl. Men efter at Hr. Lieutenanten havde diceret ham 50 Slag paa Ryggen gjorde han følgende Bekjendelse. I gaar Eftermiddags da det endnu var lyst kom han og hans Fader kjørende med et Læs Klyne fra

Calslund Mose hjemefter til Termann Mortensen i Nørfardrup¹ kom 1 Kosak ridende efter dem og vendte Lantzen mod dem, og stod da Indquisiten af Vognen og gik ind i sin Faders Huus hvor hans Moder til samme Tid var tilstede; Indquisiten tog derpaa sit Gevæhr som stod inde i Stuen og var ladet med Rendekugler og Hagel og da han traadte udenfor kom en Kosak imod ham og satte en Lantze for hans Bryst, hvorpaa Indquisiten lagde an imod ham og idet han vendte sin Hest for igjen at forlade Indq.; trykte han Gevæhret af paa ham paa omtrent 10 Alens Distance og skjød ham saaledes bagfra ned af Hesten saa han styrtede til Jorden. Da dette var skeet gik Indquisiten strax bort op til Kjerbøll uden at bryde sig mere om hvor bemeldte Kosak blev af. Uagtet at Indquisiten efter Hr. Lieutenant Redlichs Befaling af 2de Kosakker var givet adskillige Pidskeslag ville han dog ikke tilstaae enten at have været med at føre Kosakken bort fra det Sted han blev skudt ned fra Hesten hen til det Sted hvor han idag er blevet fundet ej heller kan han efter Udsagn give Oplysning om hvo der haver gjort dette. Hans Tilstaaelse om at have dræbt Kosakken paa den omforklarede Maade gjentog han flere Gange, med Forsikring om at han intet videre vidste hvorledes det egentlig var tilgaaet med den dræbte Kosaks Bortførelse, da han saasnart han havde gjort Gjerningen forlod sit Hjem og har siden ikke været tilstede der. Han aftraadte og blev overleveret Arrestforvareren til sikker og stræng Bevogtning. Derefter fremstod Indquisitens Moder Ane Kristine Pedersdatter som efter alvorlig Formaning om at sige Sandhed, forklarede at hun aldeles intet veed til Oplysning om det paa indbemeldte

¹Den Vej, de fulgte, er angivet ved Pile paa Kortet Side 555.

Kosak af hendes Søn efter hans egen Tilstaaelse, begaaede Mord, ei heller kan hun give nogen Oplysning om hvor den saakaldte Kat som Kosakken skal have havt om Livet, eller hvor hans Lantze og Sabel, som ligeledes savnes, er bleven af. Hun blev dimitteret. Derefter blev løs og ledig fremstillet den i Dag Morges arresterede ældre Hans Bundesen fra Kjerbøll Mark som er en Fader til den i Dag først afhørte yngre Hans Bundesen som nu godvillig forklarede at han er medvidder i det af hans Søn igaar Eftermiddags ved deres Huus begaaede Mord paa den indbemeldte Kosak, da han endog var sin Søn behjælpelig med først strax efter at han var skudt ned fra Hesten at slæbe den døde Kosak et lidet Stykke bort fra Huuset, hvor de tildækkede ham med noget Snee, og derefter i Mørkningen paa en Hest at føre bemeldte Kosak ud paa det Sted hvor han i Dag er fundet. Derimod vil Indquisiten ikke tilstaa at have berøvet den døde Kosak enten Sabel, Lantze eller Kat hvilket han paastaar, at han ikke veed hvor er afbleven. Forbemeldte Indquisit den ældre Hans Bundesen saavel som og hans Kone blev ligeledes efter Hr. Lieutenant Redlichs Befaling overleveret Arrestforvareren til sikker Bevogtning og Arrest indtil videre føiende Foranstaltning. Det bemærkes endnu at uagtet man paa det strængeste har veciteret forbemeldte 3de Personers Klæder er dog aldeles ingen Penge eller andre Kostbarheder fundne ved dem. Det Forhør blev saaledes sluttet og med Underskrift bekræftet for saaledes beskrevet at udstædes til Hr. Lieutenant v. Redlich.

Actum ut supra.

Heilmann.

Som Vidner: Lammers. Lütken.

Kosakkerne havde imidlertid faaet Ordre fra Hovedkvarteret i Haderslev til at forlade Ribe endnu samme Dag. Den dræbte Kosak blev begravet paa Kirkegaarden og Gamle og Unge Hans Bundesen blev sendte til Haderslev. Hvorledes der her blev forholdt med dem er det ikke lykkedes at oplyse; den eneste Omstændighed, der taler for, at de er sluppet nogenlunde helskindede — en god Portion Knut havde der jo allerede vanket i Ribe — er den, at General Tettenborn efter at Freden i Kiel var bleven bekendt, allerede den 16. Januar rykkede mod Syd med sine Kosakker¹.

I Ribe havde Sagen derimod et Efterspil, idet de Farup-Mænd indfandt sig hos Borgmesteren i Ribe med en alvorlig Melding, over hvilken der blev optaget et sidste Forhør i denne Sag.

(Riberhus og Hunderup Birkers Politiprotocol. 1814.)

1814 den 20. Jan, blev af Borgmester og Birke-dommer Heilmann i Ribe, ifølge de riberhusiske Beboere i Nørfardrup Sogn deres Begjæring optaget efterfølgende Forhør, i Anledning af at Hans Bundesen og Søn Hans Hansen Bundesen ved den Lejlighed at Sønnen sidstafvigte Fredag Eftermiddag haver dræbt en af de fiendtlige Kosakker skal have udladt sig med endeel Undsigelser og Trudselsord imod de øvrige af Sognets Beboere, hvoraf de maae befrygte een eller anden Ulykke af førnævnte Personer, hvis de igen skulle komme paa frie Fod. I denne Anledning blev fremstillet I. Husmand Anders Toft, som under Eeds

¹I „Fra Ribe Amt“ VI S. 111 omtales Kosakker som indkvarterede i Darum; det var imidlertid *Polakker*, som laa fra $\frac{23}{2}$ til $\frac{30}{4}$ 1814 i Ribe og Omegn, nordpaa til Darum, sydpaa til Vester Vedsted.

Tilbud forklarede at han hørte den unge Hans Bundesen om Torsdag Aften som han skød Kosakken næste Fredag sagde at Niels Tranberg i Kjerbøl var ligesaa stor en Røver som Kosakkerne og at han ikke var bedre værd end at han skulle have en Kugle og Aftenen derpaa hørte Dep. at den gamle Hans Bundesen i en Forsamling med de andre Sognemænd sagde, at dersom han havde tænkt at de Kjerbølmænd var saadanne Karle skulle han have skaffet Doctore og Feldtskjerere nok at bestille med dem i nogle Dage, ligesom han og brugte det Udtryk om Byen, at hvis han havde tænkt at det skulle have gaaet som det gik skulle han have stækket hele Byen, hvorved Dep. formener at det var en Trudsel af Hans Bundesen den ældre om at ville have afbrændt Byen. Igjen fremstod II. Gaardmand Knud Mortensen af Nørfardrup som forklarede at han ligeledes haver hørt den gamle Hans Bundesen udlade sig med at ville give Doctore og Feldtskjerere nok at bestille med dem i nogle Dage samt at det havde været en let Sag for ham at stække den Bye.

Den samme Aften som Kosakken var skudt kom Dep. og Hans Mortensen gaaende ud fra denne Sidstes Gaard, da den unge Hans Bundesen i det samme kom gaaende og vendte Bøsepipen imod dem og sagde at den første danske Mand som nu ville svige skulle have den første Kugle. Igen fremstod III. Niels Tranbergs Tjenestekarl Peder Pedersen, som forklarede sig i et og alt overensstemmende med første Dep. undtagen hvad Undsigelsen om at stække Byen angaaer, hvilket han ikke haver hørt. Det samme haver flere af Sognemændene hørt nemlig Niels Hansen Weirup af Nørfardrup, Peder Sørensens Tjenestekarl

Claus Nielsen af Tanderup, Gaardmand Niels Mikkelsen af Fardrup, Simon Jepsens Tjenestekarl fra Tanderup Niels Laursen hvilke hver for sig under Eeds Tilbud forklarede at de deels haver hørt den unge Hans Bundesen sige at enhver Mand som sveeg og ikke vilde holde med ham skulle have den første Kugle og siden Mand for Mand, hvorved han tillige havde ladt Gevæhr og bevægede samme af og til som om han vilde lægge an imod nogen. Derefter fremstod Gaardmænd og Udflyttere Anders Andersen og Søren Mikkelsen fra Kierbøl som forklarede, at da de kom gaaende ad Vejen til Byen forbi Hans Bundesens Huus, saae de at baade den gamle Hans Bundesen og Kone samt Søn stod og var ifærd med at ville hæve noget op paa en Hest men hvad det var kunne de formedelst Mørket ikke strax erfare, men da de mærkede at det var den af Sønnen samme Dags Eftermiddag dræbte Kosak ville de ikke efter Anmodning hjælpe dem, men da de bleve ved at anmode dem om deres Hjælp og lod endog Trudsels Ord falde imod dem maatte Dep. omsider af Frygt for deres Ondskab beqvemme sig til at hjælpe dem den døde Kosak paa Hesten som de, nemlig Hans Bundesen med Kone og Søn, derefter førte bort ud af Marken til uden at Dep. observerede hvor de bleve af med ham. Da Dep. forlod dem, truede de endog med at den første der aabenbarede det Passerede skulle faae en Kugle. Samtlige afhørte Deponentere forklarede endelig at efterat den gamle Hans Bundesen om Fredag Nat var bleven anholdt for at bringes herud til Ribe til Kosak Lieutenanten, hørte de ham og at udskjælde Øvrigheden her i Ribe for Tyve og Skjælmere tillige med flere grove Udtryk. Endelig fremstod Arrestforvarer

Enevold Thomsen Falk her af Ribe som forklarede at den Morgen den gamle og unge Hans Bundesen fra Kjerbøl Mark bleve transporterede her fra Ribe til Haderslev, udlod den unge Hans Bundesen sig med disse Ord: at hvis han nogensinde kom paa frie Fod skulle han nok betale eller huske det som nu var passeret med ham; han aftraadte. Samtlige Nørfar-drup Sognemænd bad dette Forhør sluttet og anmodede Dommeren om at tilstille Stiftamtmanden samme for derfra at tilsendes Haderslevhuus Amtsøvrighed, for mulig derved at bevirke, at de heri omtalte 2de farlige Mennesker ikke mere maatte komme paa frie Fod, da Sognet i saa Fald maatte befrygte alt af dem.

Dette Forhør blev saaledes sluttet og med Underskrift bekræftet. Actum ut supra.

Heilmann.

Som Vidner: B. Lammers. Lütken.

Om det ved denne Begæring lykkedes at blive af med Gamle og Unge Hans Bundesen kan ikke oplyses; ifølge Kirkebogen døde en Hans Frederik Bundesen som Fattiglem i (Farup-) Kirkeby Fattighus 1839, 55 Aar gammel. Han har haft ganske samme Alder som Unge Hans Bundesen, der i Januar 1814 var 29 Aar gammel, men om han har nogen Forbindelse med den her omhandlede Bundesenske Slægt kan ikke paa-vises. — —

Vi skulle nu se, hvorfor Løjtnant Redlich saa pludselig fik Ordre til at forlade Ribe, at han maatte afmarchere, inden Mordsagen og hvad dermed stod i Forbindelse havde faaet sin endelige Afslutning.

Saasnart det kongelige Hovedkvarter paa Hindsgavl havde modtaget Efterretning om, at Kosakkerne den

10de havde besat Ribe og iværksat Udskrivninger der midt under Vaabenstilstanden beordredes den 14de Januar Ritmester *Friis*,¹ der hørte til Major Bruuns ved Kolding staaende Korps, til at afgaa til Varde med et Detachement af Husarregimentet og 30 Ryttere af forskellige Regimenter under Løjtnant Nørager. Ritmesteren havde til Opgave at modsætte sig Kosakkerne videre Fremrykning samt eventuelt at opsnappe deres Strejfkorps.² Allerede den 13de havde Kongen ladet Chefen for Generaladjutantstaben, Generalmajor Bülow³ skrive⁴ til General Tettenborn, at han havde hørt, at et Detachement Kosakker den 10de Kl. 2 Eftermiddag vare indrykkede i Ribe, skønt der var Vaabenhvile. Han beder om, at de maa blive kaldt tilbage; Byen skulde saa ikke blive besat med danske Tropper, men kunde erklæres neutral. Dette beder han om saa meget mere, som det meldes ham, at Kommandoet har udskrevet og fremdeles udskriver Kontributioner. Overbevist om, at saadant sker mod General Tettenborns Vilje og Befaling beder han om, at nævnte lille og fattige By i hvert Fald ikke maa blive Genstand for Rekquisitioner af Generalens Tropper og at de efter Vaabenstilstanden udskrevne Rekquisitioner saa vidt muligt maa blive givet tilbage. General Bülow slutter sit Brev med at erklære, at han selv, hvis han skulde komme i Tettenborns Stilling, vilde handle saaledes.

¹ Ritmester Nicolaj Fries, à la suite 1814. Stiftslandinspektør. Død 1843 i Nykjøbing F.

² Meddelelser fra Krigsarkiverne VIII. 409.

³ Frants Christopher Bülow, f. 25. Februar 1769 i Vejle, død 12. Marts 1844.

⁴ Den højstkommanderendes Arkiv. H. P. C. 10/1814.

Tidligere end ventet blev General Bülow taget paa Ordet; thi hans ovenanførte Skrivelse krydsede en lignende fra General Tettenborn, hvori denne besværede sig over, at Oberstløjtnant Tscherning trods Vaabenhvilen var gaaet fra Sønderborg over paa Fastlandet, hvor han gik offensivt frem, idet han erklærede, at han ikke havde faaet Meddelelse om nogen Vaabenhvile.¹ Der var nu ikke andet for General Bülow at gøre, end samme Dag at afsende en ny Skrivelse,² hvori meddeltes, at Kongen beklagede, at hans Tropper uden hans Vidende og Vilje havde udøvet Fjendtligheder. Oberstløjtnant Tscherning havde sandsynligvis endnu ikke modtaget sine Instruktioner om Vaabenhvilen, da Isen besværliggjorde Postgangen.

General Bülow modtog følgende Svar fra General Tettenborn paa sine to Breve:

(Oversat fra Tysk.)

Hr. General!

Paa den af Deres Excellence under Gaars Dato til mig rettede Skrivelse har jeg den Ære at svare, at jeg ganske vist i Øjeblikket ikke er i Stand til paa Klokkeslet at angive Tidspunktet for min Troppeafdelings Indrykning i Ribe, men gerne efter Indhentelse af nærmere Oplysninger — ifald de til Deres Excellence herom gjorte Indberetninger viser sig rigtige — er rede til at kalde mine Tropper tilbage derfra og forlægge dem til Seem, saa snart Oberstlieutenant v. Tscherning er gaaet tilbage til Als. Hvad de i Ribe

¹ Højstkommanderendes Arkiv: H. P. 11/1814.

² H. P. C. 10/1814.

³ H. P. 15/1814.

udskrevne Rekvisitioner angaar, saa kan jeg forsikre Deres Excellence, at der med mit Vidende ikke har fundet andre Sted end en Udskrivning af 50 Heste til det svenske Kavalleri, som var blevet mig paalagt af Hans Kongelige Højhed, Kronprinsen af Sverrig; jeg vil strax lade undersøge om og paa hvis Befaling, der dér har fundet videre Rekvisitioner Sted og træffe de nødvendige Forholdsregler i den Anledning. Jeg beder Deres Excellence være overbevist om, at jeg ikke har noget højere Ønske, end at Omstændighederne altid maa tillade mig at opfylde Deres Excellences Ønsker med beredvillig Forekommenhed.

Modtag, Deres Excellence, Forsikringen om min mest udmærkede Højagtelse, med hvilken jeg forbliver

Deres Excellences

hengivneste Tjener

Tettenborn.

Haderslev, den 14. Jauuar 1814.

Resultaterne af den lovede Undersøgelse hørte man aldrig noget til; derimod beordrede General Tettenborn samme Dag Kosakdetachmentet i Ribe til at afmarchere til *Seem*, og Klokken 4 Eftermiddag, Fredag den 15. Januar droge Kosakkerne bort, medførende deres 31 udskrevne Heste og øvrige Rekvisitioner.¹ Den 17. Januar om Middagen naaede de Tøn-

¹ Endnu den Dag i Dag findes i Ribe haandgribelige Minder om Kosakkerne. Paa Raadhuset opbevares den dræbte Kosaks Lanse og en Kosakpisk. Naar Traditionen derimod henfører Oprindelsen af nogle dybe Furer i Sandstenen i Domkirkens nordlige Korsarm og af nogle Udslibninger inde i Kirken Syd for Taarnopgangen til, at Kosakkerne her sleb deres Lanser, skyldes disse sidste snarere den i Middelalderen udbredte Tro, at afskrabet Kirkesten, blandet i de syges Mad, var helbredende.

der, der netop samme Dag var bleven forladt af Løjtnant *v. Hochwächter* og 46 Kosakker, der her havde foretaget ganske samme Udskrivning af Heste, Klæder, Støvler osv., som Løjtnant *v. Redlich* i Ribe. Den 18de gik Ribedetachmentet til Husum og i Løbet af nogle Dage var Tettenborn og hans Folk kun en Saga for Hertugdømmerne, medens Egnene omkring den nedre Rhin blev hans Tumbleplads.

Ritmester Friis og hans Ryttere maatte saaledes bekvemme sig til at vende om, uden at have faaet Kosakkerne at se.

I Ribe aandede man atter lettet og fik de gemte Sager frem fra Tørvebunkerne. Tabet af Norge den 14. Januar gjorde mindre Indtryk paa den jævne Befolkning end Visheden om, at den fjendtlige Invasion var forbi. Budskabet om Freden naaede dog først Byen henimod en Uge senere og den 21. Januar begynder Riber Stifts Adresse-Avis med følgende:

Den glædeligste Efterretning, Avisen kan bringe sine Læsere, er nok denne:

Officiel Efterretning haves nu, at Freden til Lands og Vands er sluttet mellem Danmark og alle med samme i Krig værende Magter. Takker Gud og Sjette Frederik!
